

शब्दभण्डार

१. दिइएका पदावली र अर्थको जोडा मिलाउनुहोस् :

○ पदावली	अर्थ
विविधतायुक्त वैभव	भिन्नताले भरिएको सम्पत्ति
सञ्जीवनी बुटी	जीवन बचाउने औषधी
अवलोकन भ्रमण	विभिन्न दृष्यका अवलोकनका लागि गरिने भ्रमण
भ्रमण	यात्रा/घुमफिर गर्ने काम
दिव्य अनुभूति	अलौकिक अनुभूति
शुक्ल पक्ष	कृष्णपक्ष पछिको पन्ध्र दिन
सदावहार वनस्पति	सधैं हरियो हुने रूखविरुवा

२. दिइएका शब्दहरू प्रयोग गरी एउटा अनुच्छेद तयार पार्नुहोस् :

अनुपम, उद्गम, साक्षी, गुल्जार, जम्काभेट, निकुञ्ज, सौन्दर्य, गन्तव्य, सदावहार, वनस्पति

○ नेपाल प्राकृतिक सम्पदाले सम्पन्न मुलुक हो । यहाँ अनेक तालतलैयाहरू छन् । तीमध्ये रारा ताल निकै प्रसिद्ध छ । राराको अनुपम सौन्दर्यले संसारलाई लोभ्याएको छ । यस वरिपरिका डाँडाहरूमा रहेका सदावहार वनस्पति युगौँदेखि यसका साक्षी बनेर रहेका छन् । रारा विश्वका पर्यटकको प्रमुख गन्तव्य हो । यसको उद्गम स्थल रमणीय छ । यसका आपसमा रहेको भूभाग रारा राष्ट्रिय निकुञ्ज निकै लोकप्रिय छ । प्रकृति अवलोकनका लागि आउने पर्यटकहरू रारामा जम्काभेट भई अभिवादन गर्दै गन्तव्यतर्फ लाग्छन् ।

३. दिइएका प्रतिनिधि तथा पारिभाषिक शब्दको अर्थ खोजेर लेख्नुहोस् :

○ दृश्यावलोकन	:	दृश्यहरूको अवलोकन गर्ने काम
अनुभूति	:	मानसिक अनुभव
पिरती	:	माया
कविता	:	साहित्यको एक लयात्मक विधा
कच्ची	:	कालोपत्र वा ग्राभेल नगरिएको बाटो/माटे बाटो

जिप	:	चार चक्का भएको गाडी
राजमार्ग	:	चौडा र फराकिलो बाटो/हाइवे
बसपार्क	:	बसहरू बिसाएर राखिने ठाउँ
उपत्यका	:	चारैतिर पहाडले घेरिएको समथर भाग
चट्टान	:	एउटै ठूलो ढुङ्गाको पहाड, ढुङ्गैढुङ्गाको राशि
पर्वत	:	पहाड
क्षेत्रफल	:	जमिनको लम्बाइ चौडाइको गुणाबाट निकल्ने परिमाण
हिमाल	:	हिउँले भरिएको पर्वत
खस राज्य	:	प्राचीन कालको सिँजा प्रान्तको एक राज्य
बस्ती	:	मानिसको बसोबास भएको ठाउँ/क्षेत्र
शासक	:	शासन गर्ने व्यक्ति
कार्यालय	:	सेवाग्राहीलाई सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले सञ्चालन गरिने घर/अफिस
होटेल	:	यात्रुका लागि खानपान बसोबास आदिको व्यवस्था भएको घर
खानपान	:	खाने पिउने शैली/तरिका
रिसोर्ट	:	बाससमेत बस्ने व्यवस्था भएको आधुनिक होटेल
भ्रमण	:	घुमफिर गर्ने काम
निकुञ्ज	:	वन्यसम्पदाको सुरक्षाका लागि निर्माण गरिएको स्थल/आरक्षण
संरक्षण	:	जोगाउने/बचाउने कार्य
सदाबहार	:	सधैं हरिया हुने रुखविरुवा वनस्पति

बोध र अभिव्यक्ति

१. पाठका आधारमा उत्तर भन्नुहोस् :
- (क) दैनिकीलाई कस्तो ढाँचामा प्रस्तुत गरिएको छ ?
 ○
- (ख) दैनिकीमा प्रयोग भएको सबैभन्दा ठूलो र सानो अनुच्छेद संरचना कुन कुन हुन् ?
 ○ दैनिकीमा प्रयोग भएको सबैभन्दा ठूलो अनुच्छेद संरचना पन्ध्रौं हो भने सबैभन्दा सानो दोस्रो हो ।
- (ग) दैनिकीका सुरुदेखि अन्त्यसम्मलाई जोड्ने आधार के हो ?
 ○
- (घ) दैनिकीमा दोस्रो दिनका घटनाहरूको सूची बनाउनुहोस् :
 ○ रारा पुग्नु, राराकै रेष्टुरामा आगो ताप्यै र हर्बल चिया पिउँदै रमाउनु, विभिन्न समूह आ-आफ्नै सुरमा नाचगान गरेर रमाउनु, रात्रीकालीन राराको सौन्दर्य हेरेर रमाउनु ।

२. बिहानै मिर्मिरे जागिरहँदो रहेछ' दैनिकी अंशका आधारमा विइएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् :

बिहानै मिर्मिरे उज्यालो भएपछि हामी रारा ताल हेर्न, छुन र त्यसबाट आनन्द लिन राराकै छेउमा पुग्यौं । किनारमा छचल्किदै आउने रारा तालका बेताल लहरहरू बैसले छचल्किएका हुन् या हामीसँग पिरती गाँस्न हतारिएका हुन्, हामीलाई ठम्याउन गाह्रो पऱ्यो । सौन्दर्य हेर्न आउने जति सारा पर्यटकहरूको दिल चोर्ने जादुमयी राराको मादकतामा नलट्टिने कोही हुँदा रहेनछन् । कवि म. बी. बी. शाहको 'रारा कि अप्सरा' भन्ने कविता सम्भेपछि मलाई लाग्यो, रारामा त शासकलाई समेत एकै नजरमा साहित्यकार र कवि बनाइदिन सक्ने जादु पनि रहेछ । आफू कवि नभए पनि मलाई राराका जुन कुनै दृश्य कविताका सुन्दर पङ्क्ति लागिरहे । सम्पत्ति, सुद र वैभवका पछाडि कुद्दाकुद्दै कृत्रिमताको मैलोलै कटकटिएको मानव मनलाई धोइपखालिदिएर प्राकृतिक मान्छे बनाउने जादु पनि यिनै रारामा रहेछ । सुन्दरता यस्तो वस्तु रहेछ जसलाई जति हेरे पनि नअघाउँदो रहेछ र अभै भोक जागिरहँदो रहेछ ।

(क) रारा तालका बेताल लहरहरू कस्ता थिए ?

⊙ रारा तालका बेताल लहरहरू बैसले छचल्किएका र पिरती गाँस्न हतारिएका जस्ता देखिन्थे ।

(ख) राराले शासकलाई पनि कसरी कवि बनाउन सक्दो रहेछ ?

⊙ सबै मानिसको दिल चोर्ने जादूमयी मादकताले राराले शासकलाई पनि कवि बनाउन सक्दो रहेछ ।

(ग) राराको सुन्दरतालाई किन जादू भनिएको हो ?

⊙ सम्पत्ति, सुख र वैभवका पछाडि कुद्दाकुद्दै कृत्रिमताको मैलाले कटकटिएको मानव मनलाई धोइपखालिदिएर मान्छे बनाउने भएकाले राराको सुन्दरतालाई जादू भनिएको हो ।

(घ) यस अनुच्छेदमा राराको प्राकृतिक सौन्दर्यको वर्णन कसरी गरिएको ?

⊙ मानव मनलाई लोभ्याउने, जादूमयी अलौकिक छटाले भरिपूर्ण अद्वितीय प्राकृतिक सम्पादा भनेर राराको प्राकृतिक सौन्दर्यको वर्णन गरिएको छ ।

३. दिइएको दैनिकी अंशका आधारमा सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस्:

हामी ऐतिहासिक सिँजा उपत्यकालाई छोड्दै मालिका बोतादेखि सुरु हुने चट्टान चिरेर बनेको राजमार्गलाई पछ्याउँदै गयौं र चौथा भन्ने ठाउँमा पुग्यौं । होटल र खानपानको व्यवस्था भएका यस ठाउँबाट उकालिदै घुच्चीको लेकमा पुग्दा रारा राष्ट्रिय निकुञ्जको चेक पोष्टसँग हाम्रो जम्काभेट भयो । रारा आइपुग्यो कि क्या हो ? भनेर सोधपछि थाहा भयो, अभै केही ओरालो र जङ्गलपछि मात्र यो रारा ताल पुगिने रहेछ । त्यहाँबाट अघि बढेर पिनागाउँ हुँदै हामी रारा ताल नजिकैको सललेरीको जङ्गलमा पुग्यौं । गाडी त्यहीं रोकेर भोला बोकी करिब एक घण्टा हिँड्यौं । रात परेकाले होला, बाटोको जङ्गलका फाट्टफुट्ट रूखका टुटाहरू मान्छे

धुम्धुम्ती बसे भैं देखिए । म एकलै आएको भए त तर्साउँथे होलान् । केही छिनपछि हामी रारा पुग्यौं । हामीले राराकै छेउमा अवस्थित रिसोर्टमा थाकेका भोलाहरू बिसायौं ।

(क) सिँजा उपत्यकाको चिनारी दिनुहोस् ।

⊖ सिँजा ऐतिहासिक उपत्यका हो । सिँजा बाइसे खस राज्यको राजधानी र नेपाली भाषाको उद्गम स्थल पनि हो । यहाँ प्रसिद्ध पाण्डव गुफा छ भने रातो चामल हुने मासी धानका लागि यो उपत्यका प्रसिद्ध छ ।

(ख) लेखकले सिँजादेखि रारासम्मको यात्रा कसरी पूरा गरे ?

⊖ लेखकले सिँजा उपत्यकालाई छोडेर चौथा भन्ने ठाउँमा पुगी खानपान गरेर पिनागाउँ हुँदै सल्लेरी पुगी गाडीबाट ओर्लिए अनि एक घण्टा हिँडेर रारा पुगे ।

४. उत्तर दिनुहोस् :

(क) पाठका आधारमा राराको परिचय दिनुहोस् :

⊖ रारा प्राकृतिक छटाले भरिपूर्ण अद्वितीय सुन्दर ताल हो । यहाँ प्रकृतिले आफ्नो सुन्दर कालीगढी सीप प्रस्तुत गरेको छ । मुगु जिल्लामा अवस्थित यस तालका वरिपरि सदाबहर वनस्पतिले भरिएका पहाडले डिल लगाएजस्ता डाँडाहरूले रारा घेरिएको छ । यसको नीलो पानीले सबैको मन लट्ट बनाउँछ । समुद्री सतहदेखि २९७२ मिटरको उचाइमा अवस्थित यस तालको लम्बाइ अधिकतम ५ कि. मि. र चौडाइ अधिकतम ३.२ कि. मि. रहेको छ । यसले तालले १०.८ वर्ग कि. मि. क्षेत्रफल ओगटेको छ ।

(ख) दैनिकी लेखकले पहिलो दिनको यात्रा कसरी पूरा गरे ?

⊖ रारा भ्रमणका लागि उत्साहित लेखकले गुल्मीको आँपचौर तल्लाफाँटबाट जीपमा यात्रा थालनी गरेका थिए । तल्लाफाँटदेखि रिडीसम्मको ३० कि. मि. सडक पार गरेर अघि बढ्दै अर्गेली, जोर्ते लेगुवा हुँदै पाल्पा पुगे । पाल्पाबाट पश्चिमतर्फ लागे । कोहलपुरबाट पूर्वपश्चिम राजमार्गसँग बिदा भई सुर्खेत पुगे । सुर्खेत पुगेर लेखकले होटलमा विश्राम लिए । उनले पहिलो दिनको यात्रा यसरी पूरा गरे ।

(ग) रारा पुगेर लेखक किन खुशी भए ?

⊖ रारा भ्रमणका लागि निकै उत्साहित लेखक रारा पुगेर निकै खुशी भए । राराको अनुपम सौन्दर्यमा पौडी खेलन पाउँदा उनको मनको धोको पूरा भयो । यसैकारण लेखक निकै खुसी भए । जोकोही मानिसको मन चोर्न सक्ने, आफ्ना आँगनीमा मन परिवर्तन गर्न सक्ने राराको अद्भूत सुन्दरता अवलोकन गर्न पाएर उनको मन हर्षित भएको हो ।

(घ) यस दैनिकीमा लेखकको कस्तो प्रकारको अनुभूति प्रस्तुत भएको ?

⊖ यस दैनिकीमा लेखकले आफू रारा भ्रमणमा गएर निकै खुसी भएको अनुभूति प्रस्तुत गरेका छन् । राराले आफ्नो मन लोभ्याएको, राराका

जादूमय छटले आफ्नो हृदयमा कवि भाव जागृत भएको अनुभूति गरेका छन् । उनलाई सुन्दर वस्तुहरू जति हेरे पनि नअघाउँदो रहेछ भन्ने अनुभूति भएको कुरा प्रस्तुत गरेका छन् । त्यस्तै उनलाई घाम, जून, हिमाल, पहाड आदि पनि राराका लहरमा हामफाल्दै आनन्द लिँदा होलान् भन्ने पनि लाग्यो ।

५. यस दैनिकीमा प्रकृतिलाई कसरी मानवीकरण गरिएको छ ?

○ प्रकृतिका चिजवस्तुलाई मानवका क्रियाकलाप र व्यवहारसँग दाँजेर प्रस्तुत गर्नु प्रकृतिको मानवीकरण हो । यस दैनिकीमा पनि प्रकृतिको मानवीकरण गरिएका उदाहरणहरू पाइन्छन् । चिसो हिमाली जल बोकेर तराई भर्ने कर्णाली, घाम ताप तलतल भर्दै गरेको कर्णाली, जुम्लाबाट भरेका दुई दिदीबहिनीजस्ता हिमा र तिला नदी भनेर मानवको कार्य नदीले पनि गरेको देखाइएको छ । त्यस्तै पहाडले रारालाई पहरा दिएको, पर्यटक लड्याउनका लागि रारा नानीले अनेक रूप फेरेकी भनेर प्रकृतिको मानवीकरण गरिएको छ ।

६. दैनिकी पढी मुख्यमुख्य घटना टिपोट गर्नुहोस् :

○ दैनिकीका मुख्य मुख्य घटना यसप्रकार रहेका छन् :

- आँपचौरबाट सुर्खेतसम्मको ४०० कि. मि. यात्रा पहिलो दिन नै तय गर्नु,
- अघिल्लो दिनको थकाइ मर्न/मार्न नपाउँदै ४ बजे बिहान उठेर पुनः गन्तव्यतर्फ यात्रामा लाग्नु,
- सिँजा उपत्यकाको छोटो समयमा अवलोकन गर्नु,
- सिँजाबाट चट्टान चिरेर बनाइएको राजमार्गमा यात्रा गर्नु,
- राराको रिसोर्टमा विभिन्न मुलुकका पर्यटकहरू आफ्ने समूहमा रमाइरहनु,
- राराको अपूर्व सुन्दरताले लेखक टोलीलाई मन्त्रमुग्ध बनाउनु,
- रारालाई अघाउन्जेल हेर्ने धोको मनमा राखी फर्कनु ।

७. २०७६ जेठ २५ गतेको दैनिकीको सारलाई एक अनुच्छेदमा पुनर्लेखन गर्नुहोस् :

○ यस दिन लेखकको टोलीले बिहान ५ बजे नै उठेर राराको सौन्दर्य अवलोकन गर्‍यो । यस क्रममा राराका बेताल लहरहरू, जादूमय मादकता अवलोकन गरेर टोली निकै रमायो । राराका दृश्यले जो कोहीलाई कवि ऊर्जा प्रदान गर्न सक्ने निष्कर्ष लेखकले निकाले । लेखक टोलीले पाँच किलोमिटर हिँडेर राराको एक फन्को लगाए । लेखकले प्रकृतिका अन्य अङ्गहरू हिमाल, चन्द्र, सूर्य पनि रारामा हामफाल्न आइपुग्ने अनुभव गरे । लेखक टोलीले बिहान, दिउँसो र बेलुका राराले फरक फरक रूप प्रस्तुत गर्ने कुरा थाहा पाएर टोली छक्क पर्‍यो । लेखक टोली राराबाट दुई घण्टा हिँडेर पुग्न सकिने मुर्माटप भन्ने ठाउँ चाहिँ पुग्न सकेन । दिनभरि रारा अवलोकन गरेर साँझ ७ बजे रिसोर्ट फर्किए ।

८. तपाईंले भ्रमण गर्नु भएको कुनै स्थलको एक दिनको दैनिकी लेख्नुहोस् ।

○ (दैनिकी आफैँ लेख्नुहोस् । भ्रमण स्थल फरक फरक हुन सक्छन् । पाठको दैनिकीलाई आधार बनाउनुहोस् ।)

दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् :

मिथिला लोककला अत्यन्त प्राचीन र लोकप्रिय कला हो । यस कलामा मिथिला लोकमानस अनेक माध्यमहरूबाट अभिव्यक्त हुँदै आएको छ । यसको सुरुआत, संवर्धन र संरक्षणमा महिलाहरूको योगदान उल्लेखनीय छ । सामान्यतः विभिन्न माङ्गलिक अवसर पारेर घरको भित्तामा, चोक आँगनमा, भाँडाहरूमा तथा लुगाकपडामा समेत यस्ता कलाकृतिको निर्माण गर्ने गरिन्छ । मैथिल लोककलालाई भित्तेचित्र, भूमिचित्र, पटचित्र, काष्ठचित्र, वास्तुचित्र, भाण्डचित्र र व्यक्तिचित्र गरेर अध्ययन गरिएको पाइन्छ । मैथिल कलाकृतिमा सङ्कटबाट सुरक्षा र भविष्यका लागि कल्याणको कामना तथा स्वास्थ्य र समृद्धिको शुभकामना अभिव्यक्त भएको हुन्छ । मैथिल लोककलामा अल्पना निकै प्रसिद्ध छ । यो मैथिली महिलाहरूद्वारा विभिन्न माङ्गलिक अवसरमा आआफ्ना घरआँगन, ढोका चोक आदिमा चित्रित विभिन्न आकारप्रकारको रेखाचित्र हो । अल्पनालाई घरमा आउँदा र निस्कँदाको शुभसाइतको द्योतक मानिएको छ । यो पानीमिश्रित चामलको पिठोबाट षट्कोण, अष्टकोण र स्वस्तिक जस्ता विभिन्न आकारमा पनि बनाइन्छ ।

- (क) मिथिला लोककलामा महिलाको भूमिका कस्तो छ ?
 ○ मिथिला लोककलाको सुरुआत, संवर्धन र संरक्षण महिलाले गरेका र गरिरहेका हुनाले उनीहरूको भूमिका उल्लेखनीय छ ।
- (ख) अल्पना किन निर्माण गरिन्छ ?
 ○ अल्पना शुभसाइतको द्योतक भएकाले यसको निर्माण गरिन्छ ।
- (ग) मिथिला लोककलालाई के कसरी वर्गीकरण गरिएको छ ?
 ○ मिथिला लोककलालाई भित्तेचित्र, भूमिचित्र, पटचित्र, काष्ठचित्र, वास्तुचित्र, भाण्डचित्र र व्यक्तिचित्र गरेर वर्गीकरण गरिएको छ ।
- (घ) माङ्गलिक र द्योतक शब्दका अर्थ लेख्नुहोस् ।
 ○ माङ्गलिक : मङ्गलसूचक
 द्योतक : सूचक

91. दिइएको अनुच्छेदलाई चारओटा बुँदामा लेख्नुहोस् र उक्त बुँदाहरू समेटेर एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् :

- (क) ऋष्यशृङ्ग ऋषिको तपोभूमि रेसुङ्गा प्रसिद्ध तीर्थस्थलका रूपमा परिचित,
- (ख) दशरथका सन्तान नभएपछि ऋष्यशृङ्गले पुत्रेष्टि यज्ञ गराएपछि रामलक्ष्मण जन्मेको किंवदन्ती,
- (ग) अयोध्याबाट आएका रामलक्ष्मणले जमिनमा वाण हानेर कुवा बनाएका,
- (घ) सं. २०४९ योगी नरहरिनाथले कोटीहोम लगाएपछि रेसुङ्गा प्रसिद्ध बनेको ।

सारांश

ऋष्यशृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको र उनकै नाम अपभ्रंस भएर बनेको रेसुङ्गा पवित्र तीर्थस्थल हो । राजा दशरथ सन्तान नभएपछि ऋष्यशृङ्गले पुत्रेष्टी यज्ञ गराएपछि रामलक्ष्मणको जन्म भएको थियो । रामलक्ष्मणले जमिनमा वाण हानेर पानी निकालेका थिए, त्यो आज पनि राम कुवाका नामले प्रसिद्ध छ । सं. २०४१ सालमा योगी नरहरिनाथले एक महिना कोटीहोम लगाएपछि रेसुङ्गाको प्रसिद्धि भनै बढेको पाइन्छ ।

सुनाइ र बोलाइ

१. सुनाइ पाठ ११ मा दिइएका कुन कुन ठाउँका बारेमा बताइएको छ, भन्नुहोस् :
 ○ सुनाइ पाठ ११ मा निम्नलिखित ठाउँका बारेमा बताइएको छ :
 चन्दनी, अन्तु डाँडो, राजापुर, तिल्केनीको उकालो, घनघस्याको उकालो, अघोरी गाड
२. उत्तर दिनुहोस् :
 (क) घनघस्याको उकालो कहाँदेखि सुरु भएको छ ?
 ○ घनघस्याको उकालो अघोरी गाउँदेखि सुरु भएको छ ।
 (ख) पृथ्वीको पेटमा भासिने नदी कुन हो ?
 ○ पृथ्वीको पेटमा भासिने नदी सेती हो ।
 (ग) घनघस्याको उकालो कसरी बसेको छ ?
 ○ घनघस्याको उकालो गजधुम्म परेर बसेको छ ।
३. ताना शर्माले घनघस्याको उकालोलाई कसरी चित्रण गरेका छन् ? आफ्नै शब्दमा लेख्नुहोस् :
 ○ ताना शर्माले घनघस्याको उकालोको दुरुस्त चित्रण गरेका छन् । अघोरी खोलादेखि थालनी भएको यो उकालो युगाँदेखि शिर ठाडो गरेर रहिरहेको छ । संसारले अनेक काँचुली फेरे पनि, परिवर्तन भोगेपनि घनघस्याको उकालो जस्ताको त्यस्तै छ, यसमा कुनै परिवर्तन देखिएको छैन । यो मानिसदेखि रिसाएको र सधैं एउटै रूपमा रहेको भनेर यसको मानवीकरण गर्दै चित्रण गरिएको छ ।
४. 'प्रकृतिसँग जुध्नु नै जीवनको रमाइलो हो' यस भनाइलाई पुष्टि गर्नुहोस् ।
 ○ 'प्रकृतिसँग जुध्नु नै जीवनको रमाइलो हो' भन्ने भनाइ सत्य हो । प्रकृतिसँग जुध्नु भनेको यससँग नजिक हुनु, यसमा आएका र आउने परिवर्तनलाई नजिकैबाट नियाल्नु, यसमा आउने सजिला र अप्ठ्यारासँग आफू पनि सहभागी भई नवीन अनुभूति प्राप्त गर्नु हो । ठाडो उकालो चढेर टुप्पामा पुग्दाको क्षण होस्, चाहे अविरल बग्ने जलप्रवाहमा हेलिएर पार गर्दाको क्षण होस्, चाहे कपासका फूलभैँ कच्चन हिँउसँग मितेरी लगाउँदा होस् मानिसले नौलो अनुभूति र आनन्द प्राप्त गर्छ । मानिस प्रकृतिसँग जुध्छ, लड्छ, हाँछ, जित्छ र यसैमा समाहित हुन्छ ।

जीवनको प्रत्येक स्वास प्रकृतिबाट प्राप्त गरेको मानिस प्रकृतिसँग निरन्तर सङ्घर्षशील छ र यसमै रमाइरहेको छ ।

खेत, खोला, डाँडापाखा, रुखलहरा, भरना पहाड, उकाली ओराली आदिसँग सङ्घर्ष गर्दै अघि बढ्दा जीवनमा रमाइलो प्राप्त हुन्छ । यी प्राकृतिक अङ्गको सामीप्यताले नै मानिस हाँसेको छ, नाचेको छ र बाँचेको छ । प्रकृतिसँग पौँठेजोरी खेल्दा नै जीवनको पूर्णता प्राप्त हुन्छ ।

भाषातत्त्व

द्वित्व

१. दिइएको अनुच्छेदबाट द्वित्व शब्द छानेर लेख्नुहोस् ।
जङ्गल पार गर्ने बित्तिकै बाटामा ससाना बस्तीहरू देखिए । हामी हाम्रो गाडीसाडी बाटामै छोडेर आली आली दगुन्यौं । बस्तीका साना साना घरमा टुला टुला मन भएका मान्छेहरू रहेछन् । उनीहरूलाई हामीले आआफ्ना कुराहरू सुनायौं । बस्तीका मान्छेसँग धनसन नभए पनि फराकिलो मन रहेछ । हामीलाई उनीहरूले घरभित्र लगे र खानासाना खुवाए ।

○ द्वित्व शब्दहरू : गाडीसाडी, टुलाटुला, आआफ्ना, धनसन, खानासाना, ससाना

२. दिइएका शब्दबाट द्विरुक्त शब्द बनाउनुहोस् ।

○ शब्द	द्विरुक्त शब्द
घर	घरघर
बजार	बजारसजार
साथी	साथीसाथी
मान्छे	मान्छेसान्छे
बाटो	बाटैबाटो
पानी	पानीसानी
फूल	फूलैफूल
हिमाल	हिमालसिमाल
चित्र	चित्रसित्र
किताब	किताबसिताब
गाडी	गाडीसाडी
सामान	सरसामान
गहना	गरगहना
भगडा	भँभगडा
सापटी	सरसापटी
भल्को	भभल्को
ठूलो	ठूलोठूलो
थर्को	थथर्को

सर	सरसर
बर	बरबर
एक	एकएक
चार	चचार
पैंचो	ऐंचोपैंचो
चिया	चियासिया
तरकारी	तरकारीसरकारी
फोन	फोनसोन
बोली	बोलीसोली
टेबल	टेबलसेबल
कलेज	कलेजसलेज
लुगा	लुगासुगा
बजार	बजारसजार

३. दिइएका द्विरुक्त शब्दहरूलाई उस्तै उस्तै समूहमा सूचीबद्ध गरी निर्माण प्रक्रिया समेत देखाउनुहोस् :

○ (क) पूर्ण द्वित्व	निर्माण प्रक्रिया
हात हात	हात + हात
खोला खोला	खोला + खोला
छोरी छोरी	छोरी + छोरी
(ख) आंशिक द्वित्व	निर्माण प्रक्रिया
गर्गहना	गहना + गहना
सर्सल्लाह	सल्लाह + सल्लाह
ससाना	साना + साना
भ्रभल्को	भल्को + भल्को
(ग) आपरिवर्तित द्वित्व	निर्माण प्रक्रिया
आनीबानी	बानी + बानी
दुधसुध	दुध + दुध
चोरचार	चोर + चोर

४. रारा भ्रमणबाट द्वित्व प्रक्रियाबाट बनेका दशओटा शब्दहरू टिप्नुहोस् र द्वित्व विच्छेद गर्नुहोस् :

○ द्वित्व शब्द	द्वित्व विच्छेद
हर्ल्याडहुर्ल्याड	हर्ल्याड + हुर्ल्याड
तलतल	तल + तल
आलोपालो	पालो + पालो
तछाडमछाड	मछाड + मछाड

१. दिइएका अनुच्छेदबाट सन्धियुक्त शब्द पहिचान गरी सन्धिविच्छेद गर्नुहोस्:

○ (क) शब्द	सन्धिविच्छेद
अत्याचार	अति + आलय
सूर्योदय	सूर्य + उदय
दैनिक	दिन + इक
रुवाइ	रु + आइ
कमाइ	काम + आइ
(ख) शब्द	सन्धिविच्छेद
सम्पूर्ण	सम् + पूर्ण
चौथाइ	चौथो + आइ
निष्काम	निस् + काम
दुराशय	दुर + आशय
औद्योगिक	उद्योग + इक
धैर्य	धीर + य
मानवोचित	मानव + उचित

२. दिइएका शब्दहरूको सन्धिविच्छेद गर्नुहोस् :

○ शब्द	सन्धिविच्छेद
पुस्तकालय	पुस्तक + आलय
चन्द्रोदय	चन्द्र + उदय
सुक्ति	सु + उक्ति
नारीश्वर	नारी + ईश्वर
देवर्षि	देव + ऋषि
नरेन्द्र	नर + इन्द्र
धीरेन्द्र	धीर + इन्द्र
उल्लेख	उत् + लेख
संवाद	सम् + वाद
उद्बोध	उत् + बोध
सङ्कीर्ण	सम् + कीर्ण
सन्देश	सम् + देश
दिगम्बर	दिक् + अम्बर
जगदीश	जगत् + ईश
उल्लास	उत् + लास
सद्भावना	सत् + भावना
सन्यास	सम् + न्यास
यशोधरा	यश + धरा

पुनर्कथन
मनोरञ्जन
हतियार
ढकनी
पन्यालो
प्रेमर्षि

पुनर + कथन
मन + रञ्जन
हात + इयार
ढाक + अनि
पन्यू + आलो
प्रेम + ऋषि

३. अन्तिम दिनको दैनिकीको चौथो अनुच्छेद पढी सन्धियुक्त चारओटा शब्द खोजी सन्धिविच्छेद गर्नुहोस् :

○ शब्द
बाँडेर
दृश्य
देखेर

सन्धिविच्छेद
बाँड् + एर
दृश् + य
देख् + एर